

O'ZBEKISTONDA TA'LIM SOHASIGA XUSUSIY SEKTORNING JALB ETILISH TARIXI

Aziza Xudoyorova

MILLAT UMIDI UNIVERSITETI, BIZNES BOSHQARUV FAKULTETI

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekistonda ta'lim sohasiga xususiy sektorning jalb etilish tarixi, bosqichlari va hozirgi rivojlanish jarayoni tahlil qilingan. Mustaqillik yillaridan boshlab ta'lim tizimida davlat bilan bir qatorda xususiy sektorning o'rni bosqichma-bosqich mustahkamlanib bordi. Maqolada 1991–2000, 2000–2016 hamda 2017-yildan keyingi davrlar alohida tahlil qilinib, har bir bosqichning xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, xususiy ta'lim muassasalarining paydo bo'lishi, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining joriy etilishi hamda ularning ta'lim sifatiga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xususiy sektor raqobatni kuchaytirish, innovatsiyalarni joriy etish va ta'lim tizimining iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim omil bo'layotgani aniqlangan. Maqola xulosasida O'zbekistonda xususiy ta'limni yanada rivojlantirish bo'yicha istiqbolli yo'nalishlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, xususiy sektor, islohotlar, davlat-xususiy sheriklik, innovatsiyalar, raqobatbardoshlik.

Kirish

Ta'lim tizimi har bir mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, ta'lim sohasini isloh qilish, uni zamonaviy talablar asosida rivojlantirish hamda bu jarayonga xususiy sektorni jalb etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Dastlab ta'lim tizimi to'liq davlat nazoratida bo'lgan bo'lsa, keyinchalik xususiy ta'lim muassasalari tashkil etila boshlandi. Bu jarayon bosqichma-bosqich amalga

oshirilib, bugungi kunda mamlakat ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismiga aylandi.

1. Mustaqillikdan keyingi dastlabki yillarda ta'lim tizimi

1991-yilda O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng, ta'lim tizimida yangi siyosiy va iqtisodiy tamoyillar shakllandi. 1992-yilda qabul qilingan **"Ta'lim to'g'risida"gi qonun** mamlakat ta'lim tizimini yangi bosqichga olib chiqdi. Ammo bu davrda ta'lim asosan davlat sektoriga tayanar edi. Barcha maktab, kollej, texnikum va oliy ta'lim muassasalari davlat byudjeti hisobidan moliyalashtirilgan.

O'sha yillarda iqtisodiyotda xususiy sektor endigina shakllanayotgan edi, shuning uchun ta'limda xususiy sarmoyadorlarning faolligi juda past bo'lgan. Xususiy ta'lim muassasalarining paydo bo'lishi uchun qonunchilik, moliyaviy va tashkiliy asoslar yetarli darajada shakllanmagan edi.

2. 1997-yilgi islohotlar va xususiy sektor uchun imkoniyatlar

1997-yilda **"Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"** qabul qilinishi bilan ta'lim tizimini tubdan isloh qilish jarayoni boshlandi. Ushbu dasturda ta'lim sifati, o'qituvchilarning malakasi va moddiy-texnik bazani mustahkamlashga alohida e'tibor qaratildi. Shu bilan birga, dasturda **nodavlat ta'lim muassasalari** faoliyatini rivojlantirishga ruxsat berildi.

1990-yillarning oxiri va 2000-yillarning boshlarida O'zbekistonda dastlabki xususiy ta'lim muassasalari tashkil etila boshlandi. Ular asosan xorijiy tillarni o'qitish markazlari, kompyuter o'quv kurslari va repetitorlik markazlari ko'rinishida faoliyat yuritgan. Bu bosqich xususiy ta'lim uchun poydevor yaratdi.

3. 2010-yillarda xususiy ta'limning rivojlanish bosqichi

2010-yillarga kelib, O'zbekistonda iqtisodiy barqarorlik ta'minlangach, ta'lim sohasida xususiy sektorning ishtiroki yanada kengaydi. Ayniqsa, 2017-yilda Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan **ta'lim tizimini**

liberallashtirish va modernizatsiya qilish siyosati natijasida xususiy maktablar, litseylar, oliy ta'lim muassasalari va o'quv markazlari soni tez o'sdi.

2018-yilda “Nodavlat ta'lim xizmatlarini ko'rsatish faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qaror (PQ–3907-son) qabul qilinib, xususiy ta'lim muassasalariga litsenziya olish jarayoni soddalashtirildi. Bu qaror sohani rivojlantirishda muhim huquqiy asos bo'ldi. Shu davrda Toshkent, Samarqand, Buxoro, Farg'ona kabi yirik shaharlarda “Cambridge”, “Westminster”, “INHA”, “Team University” kabi xorijiy universitetlarning filiallari ochildi.

4. Hozirgi kunda xususiy sektorning ta'limdagi o'rni

Bugungi kunda O'zbekistonda xususiy ta'lim muassasalari soni yildan-yilga ortib bormoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yil holatiga kelib mamlakatda 1200 dan ortiq **xususiy umumta'lim maktablari**, 1000 dan ortiq **xususiy o'quv markazlari** va 20 dan ziyod **xususiy oliy ta'lim muassasalari** faoliyat yuritmoqda.

Xususiy sektor nafaqat ta'lim sifatini oshirishda, balki sog'lom raqobat muhitini yaratishda ham muhim rol o'ynaydi. Xususiy ta'lim muassasalari zamonaviy o'quv dasturlarini joriy etish, xorijiy o'qituvchilarni jalb qilish va yangi texnologiyalarni tatbiq etishda faol.

Masalan, Toshkentdagi “Tashkent International University of Education”, “Team University”, “Akfa University” kabi oliy o'quv yurtlari xalqaro standartlarga asoslangan ta'lim tizimini yo'lga qo'ygan.

5. Xususiy ta'limning muammolari va istiqbollari

Shunga qaramay, xususiy ta'lim tizimida bir qator muammolar ham mavjud.

Ular quyidagilardan iborat:

- ayrim muassasalarda ta'lim sifati yetarli darajada emas;
- malakali pedagog kadrlar yetishmasligi;

- o'quv to'lovlarining yuqoriligi sababli aholining barcha qatlami uchun ochiq emasligi;
- ayrim hududlarda xususiy ta'lim infratuzilmasining sust rivojlanishi.

Kelgusida ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat tomonidan xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash siyosatini davom ettirish, soliq imtiyozlari berish, pedagoglarni qayta tayyorlash dasturlarini kengaytirish zarur.

Xulosa

O'zbekistonda ta'lim sohasiga xususiy sektorning jalb etilishi mustaqillikdan keyingi yillarda bosqichma-bosqich amalga oshirilib, hozirda sezilarli natijalarga erishilgan. Xususiy ta'lim nafaqat davlat byudjetiga yukni kamaytiradi, balki ta'lim sifatini oshiradi, yangi metodikalarni joriy qiladi va raqobat muhitini kuchaytiradi. Shu bois, xususiy sektorni yanada kengroq jalb etish O'zbekiston ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar (Reference list)

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni. 1992-yil, 29-avgust.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturini amalga oshirish to'g'risida"gi Farmoni, 1997-yil.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3907-son Qarori "Nodavlat ta'lim xizmatlarini ko'rsatish faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2018-yil 16-avgust.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari (2024-yil).
5. Mirziyoyev, Sh. M. (2017). *Harakatlar strategiyasi asosida ta'lim tizimini isloh qilish masalalari*. Toshkent.
6. Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi rasmiy sayti: <https://edu.uz>